

... raadsvergadering d.d.

05 JULI 2018

Kritisch en
constructief
D66 Oude IJsselstreek

- conform voorstel
- zonder hoofdelijke stemming
- met algemene stemmen

..... stemmen voor stemmen tegen

- aangenomen
- aangenomen met amendement.....
- aangehouden
- verworpen
- ter vergadering uitgereikt bij agendapunt.....
- in handen B&W gesteld
- opmerkingen/toezeggingen:

Griffier

Motie bij Voorjaarsnota 2019

Onderwerp: **laaggeletterdheid**

Motie op grond van artikel 29 Reglement van Orde.

Indiener(s): Hayo Canter Cremers (D66)

De gemeenteraad van Oude IJsselstreek, in vergadering, bijeen op 5 juli 2018,

*agenderen in
commissie MO*

Gelezen

- bijgaand document 'Voorstel laaggeletterdheid' van D66 d.d. 21 juni 2018;

Van mening dat

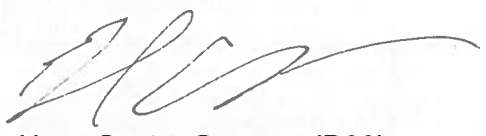
- als we laaggeletterdheid in de gemeente Oude IJsselstreek echt willen aanpakken, we hier ook serieus werk van moeten maken, en hier een fors budget (grotendeels als eenmalige inhaalslag) voor vrij moeten maken;
- er snel een pilot opgezet moet worden om 100 laaggeletterden een cursus aan te bieden, en hierna, met de opgedane ervaring, over een periode van 4 jaar minimaal 80% van de laaggeletterden te bereiken met een gericht cursusaanbod. We willen beginnen bij de laaggeletterden in de bijstand, die een verplichte gratis cursus krijgen aangeboden;
- bestaande initiatieven zoals het Taalhuis excellente bijdragen leveren maar in het grotere geheel nog teveel een druppel op de gloeiende plaat zijn;
- de expertise van bestaande initiatieven bij de uitvoering kan worden betrokken;

Verzoekt het college

- in 2019 te starten met een tweejarige pilot laaggeletterdheid zoals beschreven in genoemd 'Voorstel Laaggeletterdheid';

en gaat over tot de orde van de dag.

Ondertekening:

Hayo Canter Cremers (D66)

Toelichting:

Deze pilot omvat:

- het testen van de taalvaardigheden van inwoners van de gemeente voor het samenstellen van een groep van 100 laaggeletterden en;

- deze groep laaggeletterden een gratis taalcursus aan te bieden.

De kosten van de pilot worden geraamd op maximaal €400.000,--. Deze worden onttrokken aan de algemene reserve. Het is aannemelijk dat op termijn een inverdieneffect optreedt doordat na het vergroten van de taalvaardigheden extra personen uit de bijstand stromen. Het aanpakken van de laaggeletterdheid zal tevens bijdragen aan de inclusieve samenleving die wij in onze gemeente nastreven.

Bijlage: Voorstel Laaggeletterdheid van D66

Voorstel laaggeletterdheid

Netterden, 21 juni 2018

Oude IJsselstreek

D66

<i>Samenvatting</i>	1
<i>Inleiding</i>	1
<i>Een aantal cijfers</i>	2
<i>“Opsporen” van laaggeletterden</i>	2
<i>Voorstel</i>	3
<i>Begrotingsvoorstel</i>	4
<i>Bijlage 1: Wat is en wat doet laaggeletterdheid in de samenleving?</i>	5

Samenvatting

Als we laaggeletterdheid in de gemeente Oude IJsselstreek echt willen aanpakken, zullen we hier ook serieus werk van moeten maken, en hier een fors budget (grotendeels als eenmalige inhaalslag) voor vrij moeten maken. D66 stelt voor om snel een pilot op te zetten om 100 laaggeletterden een cursus aan te bieden, en hierna, met de opgedane ervaring, over een periode van 4 jaar minimaal 80% van de laaggeletterden te bereiken met een gericht cursusaanbod. We beginnen bij de laaggeletterden in de bijstand, die een verplichte gratis cursus krijgen aangeboden.

Inleiding

De problematiek van laaggeletterdheid staat al sinds 2015 op de agenda in de Achterhoek in de vorm van het intergemeentelijk Convenant bestrijding laaggeletterdheid. Daar zijn goede voorstellen uit naar voren gekomen, zoals onder andere de Taalschool/het Taalhuis. Partners hierbij zijn het Graafschap College en de Bibliotheek Achterhoek.

Helaas zijn de gemeentelijke doelstellingen dermate laag gesteld, dat de activiteiten eigenlijk een druppel op een gloeiende plaat zijn. In de bestuursrapportage-discussie 2017 is gesproken over het bereiken van minimaal 10% van de laaggeletterden in 5 jaar. In het jaarplan 2017 (pagina 13) is als regionale doelstelling opgenomen om 2500 laaggeletterden in drie jaar een taaltraject aan te bieden. Bedenk daarbij dat het aantal laaggeletterden in de regio op 30.000 wordt geschat.

We beseffen dat er redenen zijn om deze op het oog lage doelstellingen te hanteren, onder andere schaamte bij laaggeletterden om zich bekend te maken, onvoldoende leerkrachten en taalmaatjes, en hoge kosten om gerichte cursussen op te zetten. Maar gezien de wetenschap wat het desastreuze effect van laaggeletterdheid is in de steeds digitalere samenleving pleiten wij voor een extra impuls, bovenop de voorzieningen die er nu zijn.

Wanneer we “een leven lang leren” en “iedereen moet kunnen meedoen in Oude IJsselstreek” serieus nemen, moeten we veel meer ambitie tonen.

In bijlage 1 is achtergrondinformatie van landelijke instellingen die werkzaam zijn op het gebied van laaggeletterdheid weergegeven. Ook staat daar een reeks voorstellen om te komen tot substantiële verbeteringen. Er zijn ook veel gemeenten met meer ervaring op dit terrein. We hoeven dus niet het wiel zelf uit te vinden.

Een aantal cijfers

Voor de gemeente Oude IJsselstreek zou het volgens een onderzoek uit mei 2016 van de Stichting Lezen en Schrijven¹ om 5-8% van de inwoners tussen 15 en 65 gaan, oftewel 1100 à 1800 laaggeletterden.² Het gaat hierbij vooral om autochtone Nederlanders, maar bijvoorbeeld ook om statushouders die de inburgeringscursus hebben afgerond maar toch onvoldoende kunnen lezen en schrijven.

Uit ervaringen die bijvoorbeeld door Vluchtelingenwerk zijn opgedaan is gebleken dat het aanbieden van groepsgewijze taalcursussen, toegesneden op een bepaalde doelgroep, door een commerciële opleidingspartner circa 12 euro per deelnemer per lesuur kost. Dit is een all-in prijs, waarin de uitwerking en voorbereiding van de cursussen is meegenomen. Onze inschatting is dat de gemiddelde laaggeletterde met 300 uren³ – minimaal twee “losse” dagdelen cursus per week, maar het liefst “onderdompelen in taal” (5 dagdelen per week) – zich het lezen en schrijven dusdanig eigen kan maken, dat hij of zij zelfredzaam kan functioneren in de maatschappij (niveau B1). De totale kosten per deelnemer bedragen in dat geval dus 3600 euro. Uiteraard is het verstandig om te kijken of er niet-commerciële aanbieders zijn die dit goedkoper kunnen aanbieden, bijvoorbeeld het Graafschapcollege, of Iselinge. Ook is raadzaam om de klassikale cursus aan te vullen met persoonlijke begeleiding door vrijwilligers.

“Opsporen” van laaggeletterden

Een veelgehoorde tegenwerping bij voorstellen om te komen tot een plan van aanpak voor laaggeletterdheid, is dat het door schaamte lastig is om de laaggeletterden te vinden. Er zijn echter uitstekende hulpmiddelen voorhanden die hierbij kunnen helpen.

In het bijzonder denken we daarbij aan de taalimeters⁴, die zijn ontwikkeld door Taal voor het Leven. Dit is een makkelijk te gebruiken test die een loketmedewerker na een korte training (ca. 1 uur) kan gebruiken. De test wordt digitaal afgenomen, en duurt maximaal 15 minuten. De uitslag van de test is een advies om al dan niet een taal cursus te gaan volgen. Een demonstratie-versie van de taalmeter is beschikbaar voor wie het eens wil uitproberen.⁵

¹ Regionale Spreiding van Geletterdheid in Nederland, https://www.lezenenschrijven.nl/uploads/editor/WEB-SLS_ROA_public_170x240_v2016juni.pdf

² In het onderzoek worden de gemeentes Oude IJsselstreek en Montferland als één geheel beschouwd; voor deze twee gemeentes samen worden 2100 en 3500 als onder- en bovengrens van het absolute aantal laaggeletterden gegeven. Verdeeld naar rato van het inwonertal voor alleen de gemeente Oude IJsselstreek komen wij tot het hier gegeven aantal van 1100-1800.

³ Een inburgeraar heeft gemiddeld 500 lessen nodig om niveau A2 te halen, dat is inclusief spreken, luisteren, kennis nl-maatschappij en oriëntatie op arbeidsmarkt. 300 uren voor lezen en schrijven lijkt realistisch.

⁴ <https://basismeters.nl>

⁵ <https://1f.taalmeter.nl/taalmeter1>, inloggen met gebruikersnaam “demo”, wachtwoord “demo”

Wij stellen voor dat overheidsinstellingen, maar mogelijk ook relevante organisaties in het sociaal domein de taalmeter als standaardinstrument op een gepast moment voor de klant gaan hanteren. Hierbij denken wij aan:

- Laborijn
- UWV
- Gemeentelijke aanspreekpunten en gemeentelijke intake voor de Stadsbank
- Sensire Sociaal Raadslieden en Maatschappelijk Werk
- Formulierenhulp
- Stichting Schuldhulpmaatje Oude IJsselstreek

Wel zal hierbij ook oog moeten zijn voor mogelijke contra-indicaties, in het geval van (nog niet opgeloste) verslavingsproblematiek, of bij mensen met een verstandelijke beperking is het niet zinvol of raadzaam om een taalcursus aan te bieden.

Laaggeletterdheid, en het opsporen ervan, is een opgave die meerdere afdelingen en organisaties binnen de gemeente delen. Het risico ligt dan op de loer dan een probleem dat door velen gedeeld wordt, door niemand als een verantwoordelijkheid wordt ervaren. Daarom pleiten we ervoor om binnen de ambtelijke organisatie iemand aan te wijzen als probleem-eigenaar, die verantwoordelijk is voor alle facetten van de aanpak van laaggeletterdheid. De taak van de probleem-eigenaar is om de rest van de ambtelijke organisatie mee te krijgen in de gekozen aanpak.

Voorstel

In de praktijk blijkt het moeilijk om mensen ervan te overtuigen, dat je je niet hoeft te schamen voor je laaggeletterdheid, en je kunt mensen niet "dwingen om gelukkiger te worden...", zeker niet wanneer ze zich denken te redden in de samenleving. Voor de groep die een beroep doet op de samenleving in de vorm van vragen om bijstand is dat anders. D66 is van mening, dat in deze gevallen bij laaggeletterdheid het (gratis) volgen van goede en frequente taallessen zou moeten worden verplicht.

Daarnaast zou er bij instellingen, die goede contacten hebben met inwoners bij hulpverlening in het kader van hun schuldenproblematiek enige aandrang kunnen worden uitgeoefend op hun cliëntèle om deel te nemen aan cursussen lees- /schrijfvaardigheid. Dat zou hun zelfredzaamheid sterk verbeteren.

Daartoe dient er dan allereerst een extra taallessen-aanbod te zijn. Dat kan worden opgesteld in samenwerking met bijv. het Graafschapcollege, Iselinge, of commerciële partijen. Gezien het relatief hoge aantal nieuwe, ingeburgerde Nederlanders in de bijstand is ook betrokkenheid van Vluchtelingenwerk wenselijk.

Als eerste stap om het vorenstaande te kunnen opstarten, moet er gemeentelijk extra geld worden gereserveerd. Een realistische doelstelling voor een proefperiode zou kunnen zijn om 100 personen 300 lessen (bijvoorbeeld half jaar 4 dagdelen à 3 uur per week) te laten volgen à € 12 per uur. Dat impliceert een extra begrotingspost van € 360.000. Aangezien dit een proef betreft, zou het gefinancierd kunnen worden door eenmalig geld in te zetten (reserve sociaal domein of algemene reserve).

Na de proefperiode van 2 jaar kan er op grond van de ervaringen tot de opzet van een vervolg worden besloten. Wij denken dat het haalbaar moet zijn om in een relatief korte periode van 4 jaar minimaal 80% van de laaggeletterden een cursus aan te bieden.

Begrotingsvoorstel

Concreet stelt D66 Oude IJsselstreek voor de begroting 2019 het volgende voor:

- Wijs zowel op bestuurlijk als op ambtelijk niveau een probleem-eigenaar aan.
- Wordt partner in het landelijke project Taal voor het Leven.⁶
- Ga op zoek naar gemeentes die verder zijn, en neem daar een kijkje in de keuken.
- Zoek een partner die in staat is om taalcurssussen in te richten en aan te bieden.
- Start in 2019 met een 2-jarige pilot om – bijvoorbeeld bij Laborijn – een groep cliënten een taaltest (bijvoorbeeld de taalmeter) af te nemen, spoor hiermee 100 laaggeletterden op, en bied hen een gratis taal cursus aan.
- Evalueer na afronding van de pilot de resultaten om te komen tot vervolgleid.
- Maak in de begroting 2019 een budget van 400.000 euro beschikbaar (vanuit de reserve sociaal domein, of algemene reserve) om als volgt in te zetten:
 - 40.000 euro voor het vrijmaken van ambtelijke capaciteit om te komen tot een echt actieplan laaggeletterdheid, gebruikmakend van de adviezen van de stichting lezen en schrijven.⁷
 - 360.000 euro om in de 2-jarige pilot 100 laaggeletterden een cursus aan te bieden

Na evaluatie van de pilot zouden er voldoende handvatten moeten zijn om een gedegen actieplan op te stellen, als voorschot hierop kunnen wij ons voorstellen dat dit het volgende zou behelzen:

- Maak eenmalig een fors budget vrij voor een inhaalslag, om de resterende laaggeletterden waar mogelijk op te sporen en een taal cursus aan te bieden.
- Maak na afronding van de inhaalslag jaarlijks een bescheiden budget vrij om nieuwe laaggeletterden op te sporen en een taal cursus aan te bieden.

Wat D66 betreft biedt de gemeente de taalcurssussen:

- gratis aan voor jongeren onder de 21, en voor volwassenen tot 120% van het sociaal minimum;
- tegen 50% van de kostprijs met soepele betalingsregeling aan voor volwassenen tot 130% van het sociaal minimum;
- tegen kostprijs met soepele betalingsregeling aan voor degenen boven 130% van het sociaal minimum.

⁶ <https://www.taalvoorhetleven.nl/partner>

⁷ <https://www.lezenenschrijven.nl>

Bijlage 1: Wat is en wat doet laaggeletterdheid in de samenleving?

(Tekst is grotendeels kopie uit onderzoeken van Lezen en Schrijven en Taal voor het Leven)

Achtergrond problematiek

Laaggeletterdheid wordt als overkoepelende term gebruikt voor mensen die grote moeite hebben met lezen en schrijven. Analfabeten vallen hierbuiten, omdat zij helemaal niet kunnen lezen en schrijven. Een laaggeletterde is iemand met het niveau waarmee een kind de basisschool hoort te verlaten of lager. Dit houdt in dat laaggeletterden wel een beetje kunnen lezen en schrijven, maar hier grote moeite mee hebben. Hierdoor worden bijvoorbeeld formulieren verkeerd ingevuld of - in het geval van medicijngebruik - de verkeerde doseringen toegepast.

Laaggeletterdheid is een maatschappelijk probleem. Moeite hebben met lezen en schrijven heeft immers grote gevolgen voor het dagelijks leven. Laaggeletterden zijn minder zelfredzaam, minder sociaal actief en vaker ziek dan geletterden. Ze leven gemiddeld 19 jaar in minder goede gezondheid en 6 jaar korter dan geletterde mensen. Een laaggeletterde heeft minder vaak werk, is minder vaak maatschappelijk actief, heeft een slechtere gezondheid en leeft vaker in armoede. Deze doelgroep doet dan ook een groter beroep op (gemeentelijke) voorzieningen en heeft tegelijk grote moeite om brieven, websites of andere communicatiemiddelen van de overheid te begrijpen.

Problemen met lezen en schrijven vinden hun neerslag op diverse gemeentelijke beleidsdomeinen. Voor het opzetten van een effectieve integrale aanpak van laaggeletterdheid binnen een gemeente of regio is het van belang om te weten wat de omvang van het probleem is en onder welke inwoners het zich voordoet. Hiertoe hebben onderzoekers van Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt/ROA van Maastricht University in opdracht van Stichting Lezen & Schrijven de regionale spreiding van (laag)geletterdheid in Nederland op het niveau van gemeenten inzichtelijk gemaakt. Het gehele onderzoek (inclusief uitgebreide toelichting van de onderzoeksmethode) vindt u op www.lezenenschrijven.nl.

Stichting Lezen & Schrijven heeft hiervoor screeningsinstrumenten beschikbaar gesteld zoals de Taalmeter en Rekenmeter. Hiermee wordt in twaalf minuten een indicatie gegeven of iemand moeite heeft met lezen en rekenen. Wanneer laaggeletterden - die moeite hebben met deze vaardigheden - de kans krijgen deze te verbeteren, bemachtigen zij een eerlijke positie op de arbeidsmarkt.

Oplossingsrichtingen

Volgens de geïnterviewden uit het hiervoor genoemde onderzoek is het volgende nodig om de aanpak van laaggeletterdheid te integreren binnen het sociaal domein:

- **Urgentie.** Het is gewenst om het terugdringen van laaggeletterdheid onderdeel te maken van de collegeprioriteiten en een gemeente brede visie op het sociaal domein.

- **Organiseer** de aanpak van laaggeletterdheid in gemeenten binnen het sociaal domein en zorg ervoor dat deze valt onder de wethouders die daarvoor verantwoordelijk zijn.
- **Positioneer** de aanpak van laaggeletterdheid als middel tot maatschappelijke participatie en niet alleen als onderwijsthema.
- **Deel succesvolle aanpakken** van laaggeletterdheid die inzicht geven in de bijdrage die ze leveren aan de oplossing van problemen in het sociaal domein (zoals werk vinden en schuldhulpverlening). Successen zijn nodig om de autochtone doelgroep te bereiken.
- **Sluit aan** op prioriteiten en werkwijzen binnen het sociaal domein. Ontwikkel bijvoorbeeld aanpakken waarmee mensen parallel aan werk ook hun taal- en digitale vaardigheden verbeteren.
- **Maak** een meetinstrument dat lokale kosten en opbrengsten inzichtelijk maakt.
- Zet **praktijkverhalen** in waarin vanuit ervaringsdeskundigen duidelijk wordt wat de relatie is tussen laaggeletterdheid en participatie.
- **Zet in** op aanpakken en instrumenten voor uitvoerende organisaties (wijkteams, schuldhulpverlening) en gemeentelijke loketten, zodat zij laaggeletterdheid kunnen signaleren.

De **belangrijkste randvoorwaarden** zijn:

- Een goed functionerende en kwalitatieve **lokale infrastructuur** (taal, digitaal).
- **Meetinstrumenten** die een indicatie geven of iemand moeite heeft met taal- of digitale vaardigheden (Taalmeter/Digimeter of vergelijkbare instrumenten) of die niveaubepalend zijn.
- **Contextgerichte** aanpakken waarmee concrete problemen worden opgelost en tegelijk wordt gewerkt aan verbetering van het taalniveau.